Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 294 (10586) | 1977 чылдың декабрь 17, суббота | 1925 чылда үндезилеттинген | Өртээ 2 көп.

«САЛЮТ-6»: ПРОГРАММА ЁЗУГААР УЖУДУУШКУН

УЖУДУУШКУН БАШКАРАР ТОП. (СЭТА). Орбитаның «Салют-6» эртем станциязының ужудуушкунунуң программазын ёзугаар космонавтылар Юрий Романенко болгаш Георгий Гречко станцияның иштинде системаларын болгаш аппаратураларын ажыдар операцияларны уламчылаашпар. Чижээ, амыдырал хандырылгазының болгаш энергия хандырылгазының системаларын ажыдарын дооскан.

Декабрь 15-те ажылдың үеэнде хол-биле болгаш автоматтыг угландырышкынның байдалында база доктаамад байдалда станцияны башкарарының системаларын хынап көөрү көрдүнген.

Хүннүң нинги чартыында ужудуушкунунуң программазында «Дельта» деп автономнуг навигация системазының дузазы-биле навигация хемчээшиннерни чорударын база киирген.

Телеметриктиг информацияның сан-түңү-биле болгаш космонавтыларның илеткелдери-биле алырга, станцияның иштинде системалар болурчогууру-биле ажылдап чоруур. Эштер Романенко болгаш Гречко оларның кадыкшылы өскү.

ШЫҢГЫЫ ШЫЛГАЛДА

«Экономиканың өске-даа адырларында ышкаш, мал ажылынга чедиишкинни кижилер, оларның күш-ажылчы идепкейи, чогаадыкчы көдүрлүүшүү болгаш профессионал мергежили, чүгле бодунуң участогу дээш эвес, харын ниити ажылхерек дээш бедик харыысалга шиитпирлээр» — деп, эш Л. И. Брежнев чурттуң мал ажылының мастерлеринге чагаазында айытган. Кыштаглаашкынны үлегерлиг организастаары — соңгаарладып болбас чугула сорулга, мал ажылын улам ыңай хөгжүдериниң кол негелдези.

Бистиң республиканың малчыннары чурттуң мурнакчы малчыннарының кыйгырыынга харыы кылдыр фермаларның күүнеге продукция садарын көвүдедир, малдың продуктулуун бедидер дээш социалистиг чарышты бо хүннерде улам калбартып турар. Ылаңгыя фермаларның болгаш хойну бригадаларның мурнакчылары чурттуң мал ажылының мастерлеринге эш Л. И. Брежневтиң чагаазында айыттынган сорулгаларга дүүштүр кыштаглаашкынны хүр-чаагай эрттиринче Тываның бүгү малчыннарын кыйгырган болгай.

Партия обкомунуң бюрозу мурнакчыларның инициативазын деткивишаан, малчыннарның күш-ажылчы көдүрлүүшүүнүн улам бедидериниң, оларның ортузунга социалистиг чарышты дээштиг организастаарының чугулазынче өнза кичээнгейни салган болгаш кыштаглаашкынны хүр-чаагай эрттиреринде, малдың продуктулуун бедидерин эң чугула үүл деп көрген. СЭКП обкомунуң, республиканың Министрлер Чөвүлелиниң, облпрофчөвүлелдиң болгаш ВЛКСМ обкомунуң доктаалында өй чарыштың негелделерин тодараткан.

Амгы үеде республиканың совхозтарында 105,1 муң баш мыйыстыг бода мал, 8,1 муң хаван, 1023,3 муң хой, өшкү, 26,7 муң чылгы кыштаглап турар. Кыштаглаашкынны чедиишкинниг эрттиреринге болгаш мал ажылының продуктуларын бүдүреринің база күүнеге садарының планныг онаалдаларын күүседиринге хереглезе чогуур мал чемин алгаш көөрге, бөдүүн чемнер 30,2 хуу, чулуктуг чемнер 20,9 хуу, концентрат чемнер 22,2 хуу хандыртынган. Эрткен чылдыынга деңнээрге бо кыштаглаашкын үезинде агаар-бойдус байдалы таарымчалыг болуп турар. Ынчалзажок республиканың чамдык районнарында болгаш совхозтарында малдың хорамчазы улуг. Бо чылдың кыштаглаашкынының баштайгы ийи айларында безин 776 баш мыйыстыг бода мал өлүп хораан. Эрткен чылдың ол үезинің деңнелинден бо сан эвээдаа болза, чамдык районнарда малдың өлүп хораары көвүдээн.

Мөңгүн-Тайга, Таңды, Тожу, Тес-Хем районнарда мыйыстыг бода мал, Өвүр, Чөөн-Хемчик, Улуг-Хем, Бии-Хем, Каа-Хем болгаш өсие-даа районнарда хой, өшкүнүң өлүп хораары хой болуп артпышаан. Мооң чылдагааны кыштаглаашкынны организастаарын харыысалга чок чорутканында, мал чемин чөп чарыгдавайн турарында.

Бии-Хем, Эрзин, Бай-Тайга, Өвүр районнарда саваң ылбырадыр кормоцехтерни амдыгаа чедир-ле ажылдатпайн турар. Совхозтарда 92 кормоцехтиң чүгле 60-ны ажылдап турар. Чамдык ажыл-агыйларда кыштагларже мал чеми сөөртүүн үзүктелдирип, мал чемгерилгезинге контрольду шыңгыы тургуспаан. Чемгерилге рационун болгаш хүн чурумун тургузуп албаан таварылгалар бар.

Малдың суггарылгазын организастаанында бергелер эвээш эвес, суг сөөртүр хөй машиналар ажылдавайн турар. Мындыг янзылыг четпестер малдың күш-деңгелин, продуктулуун кудулаткан. Чижээ, бир саар инектен-не сүт саалдазы кышкы үеде (октябрь-ноябрьда) 12 килограмма кудулаан. Чөөн-Хемчик, Таңды, Кызыл районнарда ноябрьда безин сүт саалдазы дыка кудулаан. Бии-Хем, Тес-Хем, Кызыл районнарда сүт бүдүрери кызыырылган. СЭКП-ниң XXII съездизи аттыг, «Тикелге», «Кызыл тараачын», «Саян» совхозтарда күүнеге саткан сүттүң хемчээли эрткен чылдың деңнелинден эвээш. Хөй хемчээлдиг сүт ажыл-агыйларның иштики чарыгдалынга үнүп турар. Бии-Хем, Каа-Хем, Кызыл районнарда сүттүң барааныг чоруу 71—77 хуудан ашпайн турар. Таңды районнуң ажыл-агыйларының удуртукчулары, зооветспециалистер фермаларның санитарлыг байдалынга контрольду кошкаткан.

Үстүнде адаанывыс районнарның партия, совет органнары, совхозтарның парткомнары, удуртукчулары ындыг фактылардан шыңгыы түңнелди үндүрүп, четпестерниң чылдагаанын тодарадып, ону дүрген чайладырының болгаш малды хүрчаагай кыштадырының, ажаалда-чемгерилгезин экижидериниң хемчеглерин алыры чугула.

Бо чугула ажыл-хереңче парторганизациялар, коммунистер доктаамал кичээнгей салып турар черлерде байдал эки дээрзин чижектер бадыткап турар. Таңдының «Революцияның чалбыыжы», Улуг-Хемниң «Күш-ажылдың хостуу», Чөөн-Хемчиктиң «Чыраа-Бажы», «Октябрь 30 чылы», Каа-Хемниң «Енисей» совхозтарда болгаш өске-даа ажыл-агыйларда коммунистер фермаларга, бригадаларга организанчы ажылды идепкейлиг чорудуп, малдың ажаалда-хайгааралын күштелдирип, кыштаглаашкынны организастыг эрттирип турар.

Кыштаглаашкынны чедиишкинниг эрттиреринде кадрлар шиитпирлээр. Мал кыштаглаашкынын хүр-чаагай эрттирер дээш малчыннарның социалистиг чарышынга эң эки түңнелдерни чедип алыры-биле шаңнал-маңталдың бүгү хемчеглерин калбаа-биле ажылгаар херек. Республиканың чамдык партия болгаш комсомол организациялары бүдүрүлгениң шалыпчы участогу — мал ажылынче эң эки, дуржулгалыг кижилерни, механизаторларны чорудуп, аныяктарны бо чугула адырже хаара тудуп турар.

Амгы үеде ферма, бригада бүрүзүнде байдалды бүгү талалыг сайгарып, малдың продуктулуун бедидериниң болгаш күүнеге садарының планнарын күүседиринге, чылды чедиишкинниг доозарынга бүгү арга-курлавырларны ажылгаар херек. Мооң-биле кады шалыпчы күш-ажылдың чылы — онгу беш чылдың үшкү чылында үре-түңнелдиг ажылдаарының магадылалдарын тургузар. Ынчангаш ниитиниң малын хүрчаагай кыштадырының баштайгы айларындан эгелеп-ле сүт саалдазын, немелде деңзини көвүдедир, малчыннарның эки ажылдаарынга таарымчалыг байдалдарны тургузары, кышкы үеде эң бедик түңнелдерни чедип алыр талазы-биле чарышче оларны хаара тудары эргежок чугула. Совхозтарның парткомнары, ажыл-агыйларның удуртукчулары болгаш зооветспециалистери онгу беш чылдың ийиги чылының планнарын болгаш хүлээп алган социалистиг хүлээлгелерин күүседир дээш демиселге малчыннарга хүн бүрүде дузалаар ужурлуг.

СССРЭ-ниң Дээди Совединиң тоску чыжының сески сессиязы

КОММУНИЗМ ДЭЭШ ТУРГУЗУУШКУННУҢ ПЛАННАРЫ

Бистиң чуртувустуң күүнеге эрге-чагырганының дээди органы — СССРЭ-ниң Дээди Совединиң улус депутаттары 1978 чылда СССРЭ-ниң экономиктиг болгаш социал хөгжүлдезиниң Күүнеге планының база СССРЭ-ниң Күүнеге бюджединиң телевилелдерин палаталарның тус-тус хуралдарынга чугаалажып көөрүп декабрь 15-те үргүлчүлээн. Беш чылдың ийиги чылы — Улуг Октябрьның 60 чыл ооның болгаш СССРЭ-ниң чаа Конституциязын хүлээп алганының чылы — совет кижилериниң эрес-шудургу, сорук киришкинниг күш-ажылы-биле, ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунуң бүгү-ле участоктарынга улуг чедиишкиннер-биле демдеглеттинген дээрзин олар боттарының саналдарынга чугаалаан.

Ол бүдүрген ажыл-херектер — 1978 ылга доктааткан онаалдаларны долдур болгаш ажыр күүседириниң талазы-биле шалыпчы күш-ажылдың быжыг үндезини, ол чорук ниитизи-биле онгу беш чыл планын күүседиринге чугула ужур-дузалыг болур. Сессияның бүдүүзүнде болган СЭКП ТК-ның Пленуму ол сорулгаларны шиитпирлээриниң оруктарын айыткан деп, депутаттар онзалап демдеглээн. Ажылчы чоннарның социалистиг чарыжын улам-на калбартыры, ажыл-агыйның иштики курлавырларын эң-не долузу-биле ажылгаарынга, эң эвээш чарыгдалдарны үндүрүп турган эң бедик түңнелдерни чедип алырынга, мурнакчы дуржулганы шиңгээдиринге, бүдүрүлгениң чаартыкчыларының эгелекчи саналдарын пептерелдиринге онза кичээнгейни салыры, шынарның көргүзүүлерини экижидер дугайында доктаамал сагыш салыры, бедиткен социалистиг хүлээлгелерни боттандырарын чедип алыры эргежок чугула. Бүдүрүлгениң база күш-ажылдың сагылга-чурумун улам ыңай быжыглаза чогуур.

Планны болгаш бюджетти ажыл-херекчи ёзу-биле чугаалажып турарының үезинде депутаттар оларны түүлдүгүүнүн көрүп, олар онгу беш чылда СССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң кол угланышкынларынга база кол сорулгаларынга дүгжүп турар деп онзалап демдеглеп турар. Санал бергеннер ол-ла үеде четпестерни илередип, оларны чайладырының хемчеглерин тодаргайлап, ажыглаттынмаан курлавырларны адап турар.

Коммунистиг партияның болгаш Совет күүнениң ленинчи иштики болгаш даштыкы политиказын депутаттар чаңгыс эп-сеткилдиг түүлдүгүүнүн турар. Төрээн чуртуң экономиктиг күүү-шыдалын быжыглаарынче, чоннун чаагай амыдыралын хажык чок өстүрериче, тайбыңны база делегейнин айыыл чок чоруун быжыктырарынче улганган могаг-шылаг чок, үре-түңнелдиг ажыл-чорудулгазы дээш СЭКП Төп Комитединге, өөң Политбюрозунга, Леонид Ильич Брежневтиң бодунга чүректин ханызынган изиг өөрүн четтириишкинин олар илергейлеп турар.

Националдар Совединде

Националдар Совединиң декабрь 14-те баштайгы хуралында депутаттар сессияның хүн-чурумунуң ийиги болгаш үшкү айтырыгларының талазы-биле илеткелдерни чугаалашкан.

Украинаның Компартия ТК-ының секретары депутат **Н. М. Борисенко** бир дугаарында санал бергеп. СЭКП ТК-ның Чингине секретары, СССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы эш Л. И. Брежневтиң СЭКП ТК-ның Пленумунга тодаргай болгаш ханы уткалыг чугаазы бистиң шуптувустуң сагыш-сеткилдиги хайныктырды деп, ол чугаалаан.

Бомбүрзектиң политиктиг байдалын улам ыңай чогумчалыг болдуларын, делегейнин чаа дайынының кыжанын чайладырын Совет Эвилела хажык чок чедип ап турар. Бистиң Төрээн чуртувустуң делегейде туруштары болгаш ат-алдары улам-на улуу-биле бөлүктүкен.

1978 чылдың планының болгаш бюджединиң төлевилелдерин депутат үүлдүг деп көрбүшаан, чурттуң күүү-шыдалын улам ыңай көдүрерин оларда баш удур көргеп, партияның девизчи национал политиказы ында илереп турар деп онзалап демдеглээн. Беш чылдың үшкү чылында Украинага-даа хөй үүлдерни кылыр ужурлуг. Ооң-биле холбаштыр оратор элээн каш саналдарны киргеп. Даг-шахта техниказын болгаш оларның артык кезектерин бүдүрерин көвүдедириниң эргежок чугуланын ол айыткан болгаш капитад тудугну сайзырааңгайжыдарының айтырыгларынга улуг кичээнгейни салырын саналдаан.

Индирде — РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының оралакчызы депутат **А. М. Калашников.** Сессияга көөрү-биле киирген 1978 чылдың планының болгаш бюджединиң төлевилелдери бүдүрүкчү күштерни улам ыңай дыка хөгжүдерин, бистиң күүнеевистиң экономиктиг күүү-шыдалын өстүрерин, совет улустуң чаагай чоруун база амыдыралының культурлуг деңнелин бедидерин хандырын турар деп, ол чугаалаан.

Чурттуң чаңгыс аай улус ажыл-агый комплекизиниң тудуш кезээ болур Россия Федерациязының ажыл-агыйы бедик темпилер-биле хөгжүп турар. Үлетүр бүдүрүүшкүнүнүн ниити немелде өөлдезиниң 82 хуу хирезин күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн өстүрериниң күсели-биле алган.

Ол-ла үеде үлетүриүн чамдык адырларында — пөс-таавы, аъш-чем, эът-сүт адырында, тулуг материалдар үлетүрүүде беш чылдың ийи чылының дүргүзүнде бүдүрүлгениң хемчээлиниң база күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүн өөлдезиниң темпилеринде беш чыл планының онаалдаларындан хожудаашкын бар болуп турар. Россияның көдээ ажыл-агыйының талазы-биле сорулгаларга, ылаңгыя кара хөрөөнүүт эвес зонаны хөгжүдериге оратор улуг кичээнгейни салган.

Юбилейлиг чылдың планнарын болгаш социалистиг хүлээлгелерин чедиишкиннинг күүседири дээш бүгү улустуң демиселинге Совет Узбекистанның ажылчы чоннары төлептиг салыышкынны киргенин маңаа илеткээри меңээ таалапчыг болгаш өөрүүчүг болуп турар-дыр деп, Чирчиктиң электрохимиктиг комбинадының улуг аппаратчиги депутат **В. А. Васильева** чугаалаан. Ол бир айның планындан артыкка 342 миллион рубльдің үлетүүр продукциязын сайгарган. Узбекистанның хөвечилери улусту онза өөрткеп. Олар туруп көрбээн чаагай дүжүттү өстүрген болгаш 5,7 миллион тонна чиг хөвеени ажаан алган.

Бистиң бүдүрүлгевистиң-даа ажылдакчылары шалыпчы ёзу-биле ажылдап турар. Социалистиг хүлээлгелерин олар хуусаа бетинде, сентябрь 30-де күүседкен.

Партияның Алма-Ата обкомунуң бирги секретары депутат **А. Аскаровтуң** демдеглээни болза: Казахстанның ажылчы чоннары улуг Октябрьның алдарлыг 60 чыл ооң магалыг күш-ажылчы чедиишкиннер-биле уткаан. 1977 чылда республиканың үлетүүр продукциязы революция мурнунда үеде чыл дүргүзүнде бүдүрүп турганындан 227 катап хойну бүдүрүп үндүрер. Бөгүн Казахстан — ол дээрге чуртуң кол тараалаң черлериниң бирээзи, мал ажылының эң улуг баазазы-дыр.

Беш чылдың үш чылының планын бодунуң күүсеткениниң дугайын Ританың пөстаавычызы депутат **Т. Б. Мазуренің** дыңнадыын сессияның киржикчилери адыш часкаашкыныры-биле уткаан.

Ооң ажылдан турары «Ригас мануфактура» бүдүрүүге каттыжышкынында «кожазыга чаңгыс-даа хожудан турар кижи турбазын» деп лозун-биле социалистиг чарыш калбарган. Ындыг шимчээшкин амыдыралдың совет бүдүжүнге характерлиг болуп турар деп, ол чугаалаан.

Латвияның ажылчы чоннары чаа-чаа тиилелгелерни чедип алыр, үшкү чылдың болгаш ниитизи-биле онгу беш чылдың онаалдаларын хуусаа бетинде күүседир дээрзин депутат ышыыткан.

1978 чылдың Күүнеге планының төлевилели болза, Төп Комитеттин, эш Л. И. Брежневке баштаткан ооң Политбюрозунуң хажык чок чорудуп турары партияның эртем талазы-биле үндезилеттингеннинчи национал болгаш экономиктиг политиказының илерээшкини болуп турар деп, Грузин ССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы депутат **З. А. Платаридзе** чугаалаан. Бистиң Төрээн чуртувустуң бүгү-ле эвилелдешкен республикаларының болгаш тус-тус экономиктиг районнарының бүдүрүкчү күштерин улам ыңай хөгжүдериниң программазы планда ниитижиттингеп.

Грузияга үлетүүр болгаш көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезин өстүрериниң курлавырларына депутат улуг кичээнгейни салган. Ылаңгыя Колхид чавыдаазында чаа черлерни шиңгээдип алырының сорулгазы өнза негелделиг болуп турар деп, оратор онзалап демдеглээн.

Черлерни суггарып турган, турум чаагай дүжүттү алыры — партияның аграр политиказының чугула звенозу болуп турар деп, СССРЭ-ниң мелиорация болгаш сут ажыл-агый министри депутат **Е. Е. Алексеевский** демдеглээн. Улуг мелиорация системаларын тургускан-ының түңнелиниде Кубаньның, Ставропольдуң, Поволжениң, өске-даа дыка хөй крайларның болгаш областарның чер ажылдыглары тараанның дүжүттүүн, шынарын бүүрелдин-биле бедидин турар. Амты үеде мелиорация талазы-биле улуг ажылдар РСФСР-ниң Кара хөрөөнүүт эвес зоназында калбарын турар.

ССРЭ Конституциязының чарлааны болгаш магадылааны канчаар-даа аажок улуг социал-экономиктиг, политиктиг болгаш хууда эргелериң база хосталгаларын улуг ужурдузалыының дугайын Брест областың Пинск районда «Оснежицкий» колхозтуң даргазы депутат **В. А. Ралько** чугаалаан. Полесье крайның амыдыралында болгулаан улуг чаартылгаларны ол тодаргай демдеглээн.

Эвилел Совединде

Декабрь 15-те эртенгиниң 10 шакта палаталарның хуралдаар залынга Эвилел Совединиң баштайгы хуралы ажыттынган.

Коммунистиг партияның болгаш Совет күүнениң удуртукчуларын депутаттар болгаш аалчылар адыш часкаашкынары-биле уткаан.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң кежигүнүнге соңгуттурганы-биле холбаштыр А. И. Шибаевти даргалакчының — Эвилел Совединиң даргазы депутат **А. П. Шитиковтуң** саналын ёзугаар Эвилел Совединиң Хоойлу-дүрүмнер саналдаар комиссиязының кежигүнү хүлээлгезинден хостаан.

Эвилел Соведи сессияның хүн чурумунуң ийиги болгаш үшкү айтырыгларын чугаалажып киришкен.

1978 чылда ССРЭ-ниң экономиктиг болгаш социал хөгжүлдезиниң Күүнеге планының дугайында, 1978 чылда ССРЭ-ниң Күүнеге бюджединиң дугайында болгаш 1976 чылда Күүнеге бюджединиң күүселдезиниң дугайында План-бюджет болгаш адырлар комиссияларының эдеринчи илеткелин Эвилел Совединиң План-бюджет комиссиязының даргазы депутат **Г. И. Вашенко** кылган.

Декабрь 13-те бистиң партиявыстың Төп Комитединиң Пленуму болганын, СЭКП ТК-ның Чингине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы эш Л. И. Брежнев ол Пленумга делегеренгей болгаш чырыткылапчак чүве чугаалаанын бо аалда олурар бүгү кижилер билир болгай бис деп, ол чугаалаан. Келир үеде экономиктиг политиканың шиитпирлиг чаныыышкынары ол чугаада тодаргайлаттынган.

Беш чылдың эгезинден бээр эрткен үеде экономиканың хөгжүлдезинге чаа чугула базым кылдынган. 1976 чылдынга деңнээрге 1977 чылда үлетүүр бүдүрүүшкүнүүнүң ниити хемчээли 5,8 хуу, а бир чылдың ийи чылының дүргүзүнде—10,9 хуу немей өзер. Ниити шолу 216 миллион дөрбелчин метр чурутталга бажыңнарын ажыглалга киргеп, ол чорук барын 22 миллион кижи чурутталга байдалын экижидин алыр арганы берген. Чоннуң чаагай байдалын бедидеринге 5,7 миллиард рубльди чарыгдаан.

Планның болгаш бюджеттиң төлевилелдеринде национал орулганы 1977 чылдынга деңнээрге 15,6 миллиард рубль көвүдедирин, үлетүүр продукциязының хемчээлин—25,1 миллиард рубль, көдээ ажылагый продукциязын—9,6 миллиард рубль көвүдедирин төлевилеп турар деп, илеткелчи демдеглээн.

Улустуң хереглел барааннарын бүдүрерин болгаш сайгарарын үүрмектеп садыглаар ортектер-биле 139,9 миллион рубль көвүдедирин, аңаа холбаштыр 1978 чылда ССРЭ-ниң Күүнеге бюджединиң орулгаларын 135 миллион рубль көвүдедирин ССРЭ-ниң Дээди Совединиң палаталарының комиссиялары саналдан турарын оратор дыңнаткан. Эвилелдешкен республикаларның бюджеттериниң талазы-биле чарыгдалдарны 135 миллион рубль көвүдедирин комиссиялар саналдаан.

Эдиглерни барымдаалавышаан, 1978 чылда ССРЭ-ниң экономиктиг болгаш социал хөгжүлдезиниң Күүнеге планын бадылаарын комиссиялар-ның омуннээзинден депутат саналдаан.

(Төнчүзү 3-кү арында).

БАЙЫРЛЫГ ХУРАЛ

Дүүн СЭКП Кызыл хооркомунуң хуралдаар залынга Күүнеениң айыыл чок чер органнарының турғустунгаындан бээр 60 чыл болган ооңга тураскааткан байырлыг хурал болуп эрткен. Аңаа хоорайның партия, совет органнарының ажылдакчылары, хоорайның хөй-ниитизиниң төлээлекчилери олурушкан.

«ССРЭ-ниң күүнениң айыыл чок чоруунун камгалалынга 60 чылдарэ деп илеткелди Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң чанында Күүнениң айыыл чок чер комитединиң даргазы И. А. Ситаев кылган. Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың турғусканы күүнениң айыыл чок черинің органнары Совет эрге-чагырганың баштайгы чылдарындан эгелээш бодунуң мурнунга салдынган сорулгаларын алдарлыы-биле күүседип, социалистиг күүнениң болгаш совет улустун мурнунга төлептиг бараан боон келгенин болгаш бо хүннерде үениң негелдезинге дүүштүр ажылдап турарын ол демдеглээн.

ТЫВА АССР-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ СЕССИЯЗЫНЫҢ БҮДҮҮЗҮНДЕ

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң дөртү чыжының чедиги сессиязын бо чылдың декабрь 28-те чыылдырары-биле холбаштыр республиканың Дээди Совединиң план-бюджет болгаш өске-даа доктаамал комиссияларынга 1978 чылда республиканың экономиктиг болгаш социал хөгжүлдезиниң Күүнеге планын болгаш Күүнеге бюджедин, а ол ышкаш 1976 чылда республиканың бюджединиң күүселдезиниң дугайында отчётту баш удур сайгарын көөрүн болгаш оларның талазы-биле түңнелдерни Тыва АССР-ниң Дээди Совединге белеткеп киирерин республиканың Дээди Совединиң Президиуму дааскан.

Дүүн Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунга доктаамал комиссиялардың даргаларының чөвүлел хуралы болган. Аңаа белеткел комиссияларының ажылының чурумун болгаш хуусаларын база ямдык өске-даа айтырыгларны чугаалажып көргеп.

Ол-ла хүн план-бюджет комиссиязының адырлар комиссиялары болгаш аныяктар хөрөөнің, хөрөөженнерниң күш-ажылының болгаш амыдыралының, не-чашты камгалаарының талазы-биле Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң доктаамал комиссияларының төлээлекчилери-биле каттышкан хуралы болган. Хуралды план-бюджет комиссиязының даргазы **М. К. Шыырап** удуртуп эрттирген.

1978 чылда республиканың экономиктиг болгаш социал хөгжүлдезиниң Күүнеге планының дугайында Тыва АССР-ниң Күүнеге планының даргазы **М. С. Салчак** кылган.

Ол ышкаш хуралдың киржикчилери 1978 чылда республиканың Күүнеге бюджединиң болгаш 1976 чылдың Күүнеге бюджединиң күүселдезиниң дугайында Тыва АССР-ниң сан министри **Б. К. Будегечиевтиң** илеткелин база дыңнаан.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң секретары **С. Х. Красный** план-бюджет болгаш өске-даа доктаамал комиссияларының 1978 чылда республиканың экономиктиг болгаш социал хөгжүлдезиниң Күүнеге планын болгаш Күүнеге бюджедин, а ол ышкаш 1976 чылдың Күүнеге бюджединиң күүселдезиниң дугайында отчётту чугаалажып коорунун талазы-биле ажылының чурумунуң дугайын дыңнаткан.

Ол документилерниң чогуур болуктерин улус ажыл-агыйының адырларының аайы-биле чугаалажып көөр кылдыр доктаамал комиссияларның составтарындан белеткел комиссияларын тургускан болгаш бадылаан.

Комиссияларның хуралынга министерстволарның болгаш ведомстволарның удуртукчулары, харыысалгалыг партия болгаш совет ажылдакчылар киришкен.

Ол-ла хүн белеткел комиссияларның организастыг хуралдары болгулаан. Олар 1978 чылда республиканың экономиктиг болгаш социал хөгжүлдезиниң Күүнеге планының болгаш 1978 чылда Күүнеге бюджединиң оларга дааскан белүктерин чугаалажып коорунче кирген.

График ёзугаар

«Сельхозтехниканың» Самагалдайда каттыжышкынының машина-трактор мастерскаязында делгем шолду долдур янзы-бүрү марканың тракторлары ийи одуруг кылдыр тургулаткан. Септелге кидип түлүк.

— Бо кварталда 35 тракторларны септээр ужурлуг турган бис — деп, каттыжышкынының код инженери В. Кызыл-оол чугаалады. — Октябрь, ноябрь айларда план-график ёзугаар 24 тракторну септээш үндүрдүвүс. Ам артканнарын мастерскаяда бо септеп турары ол, олар уурук-суурактан үнүп турар. Чыл төнчүзүнге чедир чүгле планнаан тракторларны эвес, харын-даа ооң хөйну септептеривиске бүзүрелдиг бис.

Тракторлар септелгезинде тергиин эки ажылдап, хүн нормаларын ажыр күүседип турар механизаторлар, каттыжышкынының слесарьлары хөй. Эң ылаңгыя Виктор Биче-оол, Григорий Тумат олар аргалыгла болза хүн бүрүзүнде хөйну кылыр изиг күзелдин-биле, кылган түүлериниң шыпарлыы-биле өске эштериндеп ылгалып турарлар.

Дөртү кварталда 3 комбайнны «Тес-Хем» совхозтуң машина-трактор мастерскаязынга септеп доозары кордүнгеп. Бо хүннерде олар белеңниң шугумунда тургулаткан.

А. ДЕМБИРЕЛЬ.

Пландан ажыр түүс муңну

Кызылдың үлетүүр садыының № 55 магазинининиң ажыл-ишчилери чыл планын хуусаа бетинде күүседир дээш калбарган чарышка идепкейлиг киришкеш, күш-ажылга чедиишкинни чедип алган.

Бо чылын ук коллектив 4 миллион 5 муң рубльдин бараанын чонга садар тургаш, декабрь 15-ке чедир 4 миллион 38 муң рубль кылдыр күүсеткен.

Хоорайның бо улуг магазининде өн салбырынң чедизи чыл планын чартык ай бурунгаар боттандырган. Коллективте 35 садыгжы, кассирлерниң чәрби дөртү чыл планын күүседипкен.

Социалистиг чарыштың мурнуку одуруунда садыгжылар Нина Николаева, Лидия Муковозова, Анна Филиппова, Кара-кыс Күжүгет болгаш өскелер-даа чоруп, беш чылдың шалыпчылары болган.

Ук коллективте кижи бүрүзү бедик харыысалгалыг, ында садыгжылар, кассирлер аразында эп-найыралдыг, бир демниг ажылдан турар.

Магазинниң ажылдакчылары боттарының арга-курлавырларын санап көргеш, чыл төнчүзүнге чедир пландай ажыр 100 муң рубльдің бараанын чонга садыглаарын хүлээгген.

К. ХЕРТЕК.

Кызылдың дааранылга фабриказының коллективи бо юбилейлиг чылдың планныг даалгазын хуусаа бетинде чедиишкиннинг күүсеткен. Даараныкчылар бо чылдың эрткен он бир айларында пландан ажыр 91 муң рубльдің продукциязын бүдүргеп.

Чыл планын мурнай күүсеткен даараныкчыларның санында № 2 комсомолчу-аныяктарның бригадазының кежигүнери Наталья Кудрявцева биле Любовь Платонова олар хамаржыр.

ЧУРУКТА: (солагай талазындан) Н. Кудрявцева биле Л. Платонова.

А. ЗАЙЦЕВТИҢ фотозу.

ЧАА НЕГЕЛДЕЛЕРГЕ ДҮҮШТҮР

Октябрьныи социалистиг Улуг революциязыныи 60 чыл юбилейинге болгаш чаа Конституциныныц тоневиделинге сорук киргеи Моцгүн-Тайга районунуц ажылчы чоннары социалистиг чарыштыг улам кадбартып ажылдаанынныц түнелеринде районунуц экономиказынныц болгаш социал-культуразынныц талазы-биле чамдык эки түнелдерни чедип алган. Чыл планынга дүүштүр алырга, эрткен он айларда районнуц совхозтары эт бүдүрер планын 99,2, дук бүдүрерин—77 хууларга күүседип, күрүнеге эт садарын — 98,7, дук садарын 78 хуу кылдыр күүсеткен. Кайы-даа совхозтар мал чёми белеткээрин ажыр күүсеткен, пиитиниц малынныц кыштаглаашкынынга белеткелди багай эвес организастаан. Социалистиг чарыштыц негелделеринге дүүштүр дээре көргүзүглерни чедип алган, «Моген-Бүрен» совхоз СЭКП райкомунуц, район Совединниц күүсекчи комитединиц шилчиир Кызыл тугун үшкү кварталда чаалан алган. Районнуц бүдүрүлгé, албан организация черлери, тудуг-септелге учаастогундан өскеи, он айларныц планныг сорулгаларын доддур болгаш ажыр күүсеткен.

Район, кодээ Советтер, оларныц күүсекчи комитеттери бодунуц ажыл-чорудулгазынга улус депутаттарын, Советтерниц хой санныг активтерин болгаш масса чонну калбаа-биле киришпиреп турар. Ынчаргаа Советтер ажылында чамдык эки түнелдер чедип алдынып турар. Сессияларга, күүсүм хуралдарынга чугаалажыр айтырыгларныц шилилгези, оларга анализ берип, шиитиирлер хүлээп ап турары, оларныц күүсеалдезин организастап турары элээн экижээн. Сөолгу үеде районунуц кол экономиказ—мал ажылынын, малдыц ажаалда хайгааралынын дугайында айтырыгларны сессияларга, күүсүм хуралдарынга удаа-дараа чугаалажын келген. Анаа дүүштүр райкүүскомнуц кодээ ажыл-агый эргелели, совхозтар дирекциялары чамдык тодаргай хемчеглерни алган. Малдыц эр, кызынын, чүзүн, хар-назынынын аайы-биле үүлдези ой-шаанда чоруттунган, мал кажааларынын, малчынарныц чурттала бажыцнилге болгаш улус өредилге, культура, спорт талазы-биле доктаамал комиссиялары. Каргы кодээ Советтиц кодээ ажыл-агый талазы-биле доктаамал комиссиязы, Моген-Бүрен кодээ Советтиц социалистиг хоойлуу-дүрүм болгаш пиитиниц корум-чурумун быжыглаар талазы-биле доктаамал комиссия эки ажылдан турар. Бо хүшнерге чедир Советтериниц 7 доктаамал комиссиялары сессияларга эдеринчи илеткелдерни, ажылынын дугайында отчёттарны кылган.

Район болгаш кодээ Советтерниц улус депутаттары сонгуткан округтарынын чонну-биле харылзааны доктаамал тудуп, ужуражылганы эрттирин турарындан ангыда, тус-тус сонгукчуларныц амыдырал-чуртталгазы, уруг-дарыынын кижизидилгези-биле таныжын, беседаларны чорудуп, хой-пиитиниц хөрзөнче оларны мобилизастап турар. Ажылчы чоннарныц чагыглары, сапалдарын, негелдехомудалдарын күүседир дээш депутаттарныц ажылдап турары черле эки.

Ам бо хүннерде ССРЭ-ниц Дээди Совединин чедиги сессиязына эш Л. И. Брежневтиц илеткелин болгаш чаа Конституцияны чонга хандыр таныштырар, өөредир ажылдарга депутаттар киржип турар. Советтериниц депутаттары экономиктиг болгаш политиктиг өөредилгелериниц системаларында хаара туттунган.

Административтиг органнарныц киржилгези-биле райкүүскомнуц чанында комиссиялар болгаш хой-пиити организациялары ажылдап турган. Ооц күүселдезин организастаар талазы-биле күүсүм болгаш тус-тус депутаттар чогуур хемчеглерни алган. Чонну чугай-биле, икер суг-биле хандырары, бажыцбалгадын септээри, ногаа, картофель-биле хандырары багай эвес күүсеттинген, районну газ, күштүг электростанция-биле хандырары, Мугур хемге чадаг улус кежер көвүрүг кылыр айтырыглар шиитпирлеттинериниц кырында келген. Ол ышкаш күүсекчи комитеттериниц, бүдүрүлге, ажыл-агый, албан организация черлериниц ажылчы чоннарны хүлээп алырын, оларныц чагаа, билдириишкиннерин ой-шаанда көрүп, шиитпирлээрин база алаан экижиткен.

Кыддынган ажылдар-биле чергелештир ам-даа чедир шиитпирлеттинмейн турар айтырыглар районда Советтериниц ажылында хой. Чаа Конституцияныц түүлдериндe болгаш ССРЭ-ниц Дээди Совединин чедиги сессиязына эш Л. И. Брежневтиц илеткелинде Советтер ажылынга хамаарышкан чугула түүлдерге дүүштүр ажылдап, районнуц чер-чер Советтериниц ажылында бар четпестерни дарый чайладыры база район, кодээ Советтериниц, оларныц күүсекчи комитеттериниц ажылыныц арга-методун сайзыраңгайжыдары чугула боон турар. Бир-ле дугаарында Совет Конституцияны бүгү чонга хандыр таныштырар ажылды организастаар, бүдүрүлге, ажыл-агый, албан организация черлериниц удуртукчуларынын бот-харысалгазын бедидер болгаш олардан негелдени күштелдирери чугула. Советтериниц талазындан удуртулганы ам-даа чогуур деннелиинге чедир турган сонгуулаанындан район күрүнеге дук садар планын күүсеткээн, мал бажы остүреринин чыл планын күүседириинде бергедээшкиннер таваржыр турар. Ол ышкаш чамдык коллективтерде күш-ажылдыц сагылга-чурумун хажыдар, бүдүрүнчүлүг эвес ажылдаар фактылар ам-даа бар.

Районнуц чурттакчы чонунуц саны өзүп, оларныц негелделери көвүдеп турар. Район төвүнде Культура бажыцы, библиотека чоннуц культурлуг дыштанылгазынын негелдезин хандырып шыдавайн турар. Ол ышкаш спорт шолдери, стадионнар, спорт залдары чок. Ол бүгү спорт ажылын сайзырадырынга шаптыктан турар. Ол ышкаш түдүг материалы-биле ой-шаанда хандыртынмайн турарындан тудуг-суурну хогжүдериниц темпизин дыка кудулаан. Чонну ыяш, хөмүрдаш-биле хандырып турары дыка чегей. Шак мындыг чугула айтырыгларны чаа Конституцияныц негелдезинге дүүштүр тодаргай' болгаш шалыпкын шиитпирлээри районнуц улус депутаттар Советтериниц, оларныц күүсекчи комитеттериниц ажылынын

СССРЭ-ниң Дээди Соведининиң тоску чыыжының сески сессиязы

КОММУНИЗМ ДЭЭШ ТУРГУЗУУШКУННУҢ ПЛАННАРЫ

(Төнчүзү. Эгеэн 1-ги арында).

База-да эдиглерни барымдаалавышаан, 1978 чылда ССРЭ-ниң Күрүне бюджедин орулгалар талазы-биле 246.365.436 муң рубль түңге, чарыгдалдар талазы-биле 246.134.956 муң рубль түңге бадылаарын саналдаан.

1976 чылда ССРЭ-ниң Күрүне бюджединиң күүселдезиниң дугайында отчётту орулгалар талазы-биле 232.234.219 муң рубль түңге, чарыгдалдар талазы-биле 226.737.004 муң рубль түңге бадылаарын комиссиялар саналдаан.

Беш чылдың үшкү чылының онаалдалары долдур болгаш чедиишкиниг ажыр күүсеттинген турар дээрзинге бүзүрелдиг бис деп, илеткелчи түңнелинде чугаалаан.

Оон соонда хүн чурумунуң ийиги болгаш үшкү айтырыгларының талазы-биле санал бериишкиннери эгелээн.

Казах ССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы депутат **Б. А. Ашимов** сессияга көөр кылдыр кииртинген план төлевилели республиканың хөй адырларлыг улус ажыл-агыйын улам ынай дүрген темпилерлиг хөгжүдерин көрүп турар-дыр деп чугаалаан. Чер болгаш мал ажылын хөгжүдериниң айтырыгларынче депутат дыка улуг кинээнгейни угландырган. Мал ажылының код айтырыы оон чем базазын быжыглаарындан кол хамааржыр. Казахстанга демиррорук транспортун улам калбартырының болгаш сайзырангайжыдарының айтырыгларын республика-биле кады көөрүн ССРЭ-ниң Күрүланыга болгаш Орук харылзаа министерствозунга ол саалдаан.

Келир чылдың планының чугула онзагай үүлү үүл дээрге, эртем-техниктиг депшилгениң улам бедик темпилерин ында көрүп турары болур-дур деп, Украинаның КП ТК-зының секретары депутат **И. З. Соколов** чугаалаан. Планда көрдүгүнен нарын сорулгаларны күүседири ажыл-агыйны эргелеп башкарының бүгү звеноларының демниг ажылдаарын, ниитти чедиишкиниң хамааржын кээри бүгү айтырыгларны угаазылалдыг шиитпирлээрин негээр апаар деп, депутат демдеглээн.

Чаа, 1978 чылче совет улус боттарының чедиишкиннери дээш дүрүм ёзугаар чоргаарланыышкының уткуштур кел чыдар деп, РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының оралакчызы депутат **В. И. Казаков** чугаалаан. Бо чылын республикага үлетпүр бүдүрүүшкүнүнүң хемчээли 5 хуудан ажыр немей өзер. Он бир айлар дургузунда янзыбүрү үлетпүр кылыгларын плаадан ажыр миллиард-миллиард рубльге кылын үндүрген. Көдээ ажыл-агый база улуг чедиишкиннерлиг болган. Республикада он бир миллион ажылчыннарның болгаш албан-хаакчыларның ажыл толевири бедээн. Ажылчы чоннар чыл төнчүзүнге чедир ниити шөлү 60 ажыг миллион дөрбелчин метр чуртталга бажыңнарын алыр. Депутат оон соонда чамдык шиитпирлетинмейн артып турар айтырыгларга доктааган.

СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунун доктаалын, эш Л. И. Брежневтиң чугаазында кирген үүлдерин болгаш түңнелдерин совет профэвилелдери чайгылыш чокка удуртулга болдурар болгаш күүседир деп, ВЦСПС-тиң даргазы депутат **А. Ш. Шибаев** чугаалаан. Профэвилелдери социалистиг чаршыты сайзырангайжыдар болгаш оон дээштинн бедидер дээш улуг ажылды чорудуп турар. Ам чаршыта 110 миллион ажыг кижи киржин турар. 7,5 миллион ажыг ажылчы чоннар, цехтериң, участоктарның, эвлечелериң, бригадаларның 150 муң коллективтери, барык 5 муң бүдүрүлгелер ийи болгаш оон-даа хөй чылдың планныг даалгаларын Улуг Октябрьның 60 чылынга чедир күүседипкен.

Москваның мурнакчы бүдүрүлгелериниң беш чылдың үш чылының онаалдаларын келир чылдың октябрь 7-те—ССРЭ-ниң чаа Конституциязының бир чыл оюнуң хүнүнге чедир күүседир дээш калбарткан чарыжы—патриотчу эгелээшкинин улуг ужур-дузалыг болуп бар чыдарын мооң-биле холбаштыр депутат демдеглээн.

Улус ажыл-агыйын хөгжүдеринге эртемниң ужур-дузазын ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының П. Н. Лебедев аттыг Физика институтунун директору депутат **Н. Г. Басов** сессияның индиринден чугаалаан. Совет эртем эң нарын эртем-техниктиг айтырыгларны шиитпирлээр арганы бөөр шак ындыг деннелди чедип алган деп, ол чугаалаан. Ажык-дузазы каш-даа миллиард рубль кылдыр санаттынар 50 ажыг муң ажылдап, чогаадып кылыышкынларны беш чылдың эгезинден бөөр Москваның шинчилел болгаш төлевилел-конструктор организациялары күүсеткен деп, ол демдеглээн.

ССРЭ-ниң Дээди Соведининиң палаталарынга эртем техника талазы-биле комиссияларны тургуларын Н. Г. Басов саналдаан.

Ленинградтың «Большевичка» даарамылга каттыжыышкының даарамыкчы-моторизи депутат **З. П. Самолетова** бүдүрүлгениң барык 300 муң мурнакчылары Октябрьның юбилейинге чедир беш чылдың ийи чылдарының онаалдазын күүседипкенин чугаалаан.

Холбаалыг бүдүрүлгелериниң киржилгеи чокка кылыгларның шынарын бедидерин хандырары болдунмас дээрзин З. П. Самолетова демдеглээн.

Хереглекчи-бүдүрүлгелергे эн-не ажыктыг болгаш чөвүбиле ажыглаар арганы бөөрындыг дериишкиннерни тургузар сорулга чурттуң электротехникиниң мурнунда салдынган деп, ССРЭ-ниң электротехника үлетпүрүнүн министри **А. К. Антонов** демдеглээн. Ук адырның ажылын шынар талазы-биле эжижидер, бүдүрүлгени башкарарын сайзырангайжыдар дээш эртем биле практиканы чоокшулаштырарының айтырыгларынга оратор тодаргай доктааган.

Дыка хөй заводтарның болгаш каттыжыышкыннарның техника талазы-биле чаарты дериишкинин бедик темпилиг чорудуп турар. Күүлүг улуг машиналарны, чаа дериишкиннерни энергетиктерге, транспортчуларга, көдээниң ишчилеринге бо беш чылда кылып үндүрер.

Бо хүннерде машина болган станок тудуушкуну, радиоэлектроника болгаш ылаптыг прибор тудуу болгаш өске-даа чугула адырлар области бир кол черни ээлеп турарын Белоруссияның КП-зының Минск обкомунун бирги секретары депутат **В. А. Микулич** чугаалаан. Бүдүрүп турар бүгү продукцияның чээрби беш хуузунга күрүнеиң Шынар демдээн тыпсып турар.

Ынчалза-даа бүгү-ле бүдүрүлгелер планныг опаалдаларын күүседип, чүгле эки шыпарлыг продукцияны бүдүрүп, бүдүрүлге күүлерин өй-шаанда шингээдип ап, ажыл шагының чидириглерин болдурбазын ам-даа чедип албайн турарын оратор чугаалаан, экономиканы улам ынай хөгжүдериниң курлавырларынче кичээнгейни угландырган.

Республиканың ажыл-агый болгаш хөй-ниитти политиктиг амыдыралының бүгү адырларынга ажыл-херектиң байлалын эжижидеринче угланган эдээн каш доктаалдарны соолгу беш чыл иштинде эш Л. И. Брежневтиң бодунуң инициативазы-биле СЭКП ТК хүлээн алганын Грузияның Компартиязының ТК-зының секретары депутат **Г. В. Колбин** чугаалаан.

Грузияның коммунистери бүгү ажылчы чоннарның идейкей-деткимчели-биле организзакчы улуг ажылды чорудуп, күш-ажылдың болгаш бүдүрүлгениң сагылга-чурумун быжыглап, кадрларны шилиир болгаш кижизидериниче улуг кичээнгейни салып турар. Ол эки түңнелдерни берген.

СЭКП-ниң Краснодар крайкомунун бирги секретары депутат **С. Ф. Мелунов** ажыл-агый тургузуушкунунун темпизин бедидеринче угланган саналдарны киргген. Колхозтарны болгаш совхозтарны транспорт-биле хандырарын эжижидериниң эргежок чугулазын ол айыткан.

Үзбек ССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының оралакчызы, Күрплан даргазы депутат **К. А. Ахмедов** көдээ ажыл-агый продуктуларының кол-кол хевирлерин бүдүрери дыка өскенин, хоорай биле көдээни чоокшулаштырары, амыдыралдың культуразын бедидери, күш-ажылчы коллективтериниң социал хөгжүлдезин ышкаш чугула айтырыгларны шиитпирлээриниң чаа-чаа арга-методтары тыптын турарын дыңнаткан.

Ынчалза-даа республиканың экономиказының хөгжүлдезиниң темпизи болгаш шыпар талазы-биле көргүзүглери амгы үеде партияның салган бедик негелделериниң деннелинге ам-даа четпейн турарын оратор чугаалаан.

Эвилел Соведининиң бирги хуралы оон-биле хагдынган.

Национал дар Совединде

Декабрь 15-те 15 шакта палаталарның хуралдаар залынга Национал дар Соведининиң Даргазы депутат **В. П. Рубенниң** даргалааны-биле ССРЭ-ниң Дээди Соведининиң Национал дар Соведининиң ийиги хуралы ажыттынган.

Эштер **А. Н. Косыгин, А. Я. Пельше, Д. Ф. Устинов, В. В. Кузнецов, Б. Н. Пономарев, Ш. Р. Рашидов** оларны депутаттар болгаш аалчылар адыш часкаашкыны-биле уткаан.

Депутаттар 1978 чылда ССРЭ-ниң экономиктиг болгаш социал хөгжүлдезиниң Күрүне планының дугайында, 1978 чылда ССРЭ-ниң Күрүне бюджединиң дугайында болгаш 1976 чылда ССРЭ-ниң Күрүне бюджединиң күүселдезиниң дугайында айтырыгларны чугаалажып көөрүн уламчылаан.

Бистиң бүгү улустарывыстың энергиязы бистиң чуртувуска коммунистиг шиитилел тургузуушкунунуң улуг хөрээнге бараан болган деп, партияның Вильнюс хооркомунун бирги секретары депутат **В. В. Сакалаускас** чугаалаан.

Амгы үеде Литвада ажылчыннар болгаш колхозчулар «Юбилейлиг чылды—шалынчы доозаал», «Беш чылдың үш чылының планын октябрь 7-те чедир» деп лозунгар-биле ажылдап турар. Үлетпүр продукциялың бүдүрер талазы-биле он бир айларның планын ажыр күүсеткен. Плаадан ажыр 87 миллион рубльдің продукциязын саарган деп, оратор уламчылаан.

Азербайджанның үлетпүрү он бир айларда продукцияны саарар болгаш эң чугула кылыгларның хөй кезиин бүдүрер талазы-биле онаалдазын хуусаа бетинде, ноябрь 24-те күүсеткен деп, республиканың Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы депутат **А. И. Ибрагимов** чугаалаан. Үлетпүр бүдүрүлгези планда көрдүнген 7 хуута дедиээрге 8 хууга өскен, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү 4,5 хууга өскен.

Улуг Октябрьның юбилейин көдээ ажыл-агыйның ажылышчылери база төлептиг уткаан деп, депутат чугаалаан.

Таджик ССР-ниң Дээди Соведининиң Президиумунун Даргазы депутат **М. Холов** Харьковтун, Свердловскиниң, Ленинградтың болгаш өске-даа хоорайларның ажылчыннарына Нурек ГЭС-ке дериглелерин белеткеп кылырына киришкени дээш өөрүн четтиргенин илереткен. Электростанцияның бешки болгаш алдыгы агрегаттарын ажыглалга хуусаа бетинде киперери чаршытың кол негелдези болу берген.

Оон-биле кады республиканың чамдык бүдүрүлге черлеринде хожудаашкынны, оларда өргижирээн дериглелерни оожум чайладып, солун турарын, оларга чиг-эттиг база материалдарның чамдык хевирлерин чогуур үезинде хандырбайн турарын депутат айыткан.

Армениянын В. И. Ленин аттыг электрочаншна тудуунун заводунун слесарь-эптекчилериниң бригадири депутат **Н. А. Хлгатин** республиканың күш-ажылчы коллективтериниң чедиишкиннериниң дугайын чугаалаан. 1055 кылыгларны күрүненин Шынар демдектиг кылдыр бүдүрүп үндүрген. Көдээ ажыл-агый продуктуларының бүдүрүлгезинин планын ажыр күүсеткен болгаш республиканың төөгүзүнде чигир сөөкдазының эн-не бедик дүжүдүн ажаан алган.

Совет улустарының акы-дуумалышкы өг-бүлезинге Туркменияның чечектелиишкининиң дугайын Туркменистанның Компартиязының Ташауз хооркомунун бирги секретары депутат **Б. Атаев** чугаалаан. Область көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезин улам ынай интенсификастаарының арганларын ол анализтээн. Сугтарылга системазының тудуун дүргедедириниң эргежок чугулазын оратор онзалап демдеглээн. Ол чорук области чиг хөвенни бүдүрерин улгаттырар арганы бөөр.

Ажыл-агыйлар аразының агроүлетпүр кооперациязының аргазы-биле бүдүрүлгени малбак концентрастаарынче база специализастаарынче угланган партияның курузунун көдээ ажыл-агыйны хөгжүдеринге үре-түңнелдиг салдарының дугайын Молдав ССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы депутат **С. К. Гроссу** чугаалаан.

Беш чылдың дургузунда үш чылда таарымчалыг эвес бандалдар турза-даа, колхозтар аразының бүдүрүлге черлеринде ниити продукцияның хемчээли дөрт катап өскен.

Мал ажыл-агыйының адырлары ажыл-агыйлар аразының кооперациязы-биле эң-не улуу-биле хаара туттунган.

Оон-биле кады виноград, сад, погаа болгаш таакпы өстүрери ышкаш ындыг чугула болгаш хөй күш үнер адырларда комплекстиг мехнизастаашкының четпестерин депутат айыткан.

Индирге чогаалчы депутат **Ч. Айтматов** үнүп келген. Совет книги болгаш оон чурту дээрге чарылбас билиишкин болур. Бис болза баштайгылар бис, бис болза бодунун дуржулгазы дээш бүгү делегейниң мурнунга харысалгалыг шиитилел-дир бис деп, ол чугаалаан. Депутат Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың даштыкы политиказын нэин-биле деткээн.

Үлетпүр болгаш көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезинде улуг чедиишкиннер дугайын, социал-экономиктиг чаартылгалар, партияның болгаш чазактың иштики база даштыкы политиказын деткип турарының дугайын Эстон ССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының бирги оралакчызы депутат **Э. Г. Тынурист**, СЭКП-ниң Калмык өбкомунун бирги секретары депутат **Б. Б. Городовиков**, Чита областың улуг депутаттарының Агинск Бурят округ Соведининиң күүскомунун даргазы депутат **Ц. С. Соктоев**, Татар АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы депутат **Г. И. Усманов**, СЭКП Башкир өбкомунун секретары депутат **С. М. Всеелев**, Бурат АССР-ниң «Пайырал» колхозунун механизатору депутат **О. Б. Аюшеев**, Карел АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы депутат **А. А. Кочетов** чугаалаанар.

Оон-биле сессияның хүн чурумунун ийиги болгаш үшкү айтырыгларының талазы-биле саналдаашкының Национал дар Соведи дооскан.

Эвилел Соведининиң болгаш Национал дар Совединин хуралдарынга бүгү санал бергеннер 1978 чылда ССРЭ-ниң экономиктиг болгаш социал хөгжүлдезиниң Күрүне планының база Күрүне бюджединиң төлевилелдерин чаңгыс үн-биле үүлдүгүзүнгеннер. План болгаш бюджет бистиң күрүневистиң социалистиг экономиказының улам ынай хөгжүүрүнге, совет улустуң аммыдырал деннелин бедидеринге арганы бөөр деп, депутаттар демдеглээннер.

Декабрь 16-да ССРЭ-ниң Дээди Соведининиң сессиязы бодунун ажылын уламчылаан.

Эвилел Совединде

Декабрь 16-да 10 шакта палаталарның хуралдаар залынга Эвилел Соведининиң Даргазы депутат **А. П. Шитиковтун** даргалааны-биле ССРЭ-ниң Дээди Соведининиң Эвилел Соведининиң ийиги хуралы ажыттынган.

Эштер **В. В. Гришин, А. А. Громыко, А. П. Кириленко, Ф. Д. Кулаков, Д. А. Кунаев, К. Т. Мазуров, Г. В. Романов, М. А. Суслов, В. В. Щербицкий, Г. А. Алиев, П. Н. Демичев, М. С. Соломенцев, К. У. Черненко, И. В. Капитонов, В. И. Долгих, Я. П. Рябов** оларны депутаттар болгаш аалчылар адыш часкаашкыны-биле уткаан.

1978 чылда ССРЭ-ниң экономиктиг болгаш социал хөгжүлдезиниң Күрүне планының дугайында, 1978 чылда ССРЭ-ниң Күрүне бюджединиң дугайында болгаш 1976 чылда ССРЭ-ниң Күрүне бюджединиң күүселдезиниң дугайында айтырыгларны чугаалажып көөрүн депутаттар дооскан.

(СЭТА).

БӨМБҮРЗЕКТИҢ СУДАЛЫ

СЭТА болгаш ПМА: КЫСКА ДЫҢНАДЫГЛАР, ТАЙЫЛБЫРЛАР

БЕЛГРАД УЖУРАЖЫЫШКЫНЫНДА

БЕЛГРАД. (СЭТА). АКШ-тың төлөлекчизи бодунун эолчегліг пропагандисчи чугаазынга база катап социалистиг чуртларже «психологтуг халдаашкын» чорударының тактиказын ажыглаан болгаш Белград ужуражыышкынында ажылдың тургуступун келген тургузукчу, ажыл-ишчи шинчизин үрөөрин орадаштыкан. Европаның аймыл чок чоруунга хамаарышкан айтырыглар талазы-биле ажылчын болүктө совет делегациязының кежигүнү ол тактиканы буруу шапкан. Каттышкан Штаттарның удуртукчуларының «Белградка ужуражыышкынны чедиишкиниг болгаш тургузукчу ёзу-биле эрттиреринге дузалаарынче оларның түткүп турарының дугайында» чангыс эвес удаа кылып келген бүзүредилгериниге америк делегациязының туружу үндезин-биле удурланышкак деп онзалап демдеглээн. Өске чурттарның херектеринге каржызы-биле холгаарлап киришпишаан, АКШ катап-катап кижиниң эргезин канчаар сагыр ужурлугул дээрзинге ол чурттарны сургаарын орадаштыкан.

Каттышкан Штаттарның бодунун иштики амыдыралы оон төлөлекчилериниге өскелерни сургаар, ындыг кандыг-даа моральдыг эргени бербейн турар дээрзин дорт чугаалаар ужурлуг деп, совет делегат медеглээн. Каттышкан Штаттарда кижиниң эргезин каржызы-биле үреп турарын агартыр дээш чүү-даа чугаалап шыдавас болганда, бодунун чуртунда байдалдың дугайын чугаалаарындан АКШ-тың делегациязының ойталап турары таварылга эвес.

Хой миллион американнарының ажыл чок чоруккa «эргезиниң» дугайында, албан ёзузу-биле доктааткан амыдырап-чурттаарының эң кудуку деннелинден эвээш орулга алырынга АКШ-тың үжен миллион кижилериниң «эргезиниң» дугайында, кижи чурттаарынга таарышпас бажыңнарда чурттап турар 7 миллион от-бүлелериниң салым-чолунун дугайында, хой акша үнелиг боон турар эмчи дузаламчызы чокка турар аарыг кижилериң «эргезиниң» дугайында Американың үндезин чурттакчылары-биле кады национал биче улустарының күш-ажылга, өөредилгеге, амыдыралга болгаш политиктиг амыдыралга дорамчыллдыг ылгай көрүүшкүнге таваржыр «эргезиниң» дугайында азы хой миллион американнарның организастаттынган кем-херек үүлгедир чоруктун улуг күчүзүнүн мурнунга кезээде көргүп чоруур «эргезиниң» дугайында АКШ-тың төлөлекчизи чүү чугаалап шыдаарын?

«Кижиниң эргезиниң» дугайында чулчуруп тура, америк делегат оон чуртунун орттендирер, хуюктадырар болгаш узуткаашкынның амгы үедеги өске-даа чепсектери-биле, хөрөөженнер болгаш чаш уруглар-биле кады Вьетнамның чүс-чүс мун чурттакчыларын хайыра чокка өлүрүп турганын база ол чурттың чүс-чүс хоорайларын шуут узуткан турганын, даштыкыда политиктиг болгаш күрүне ажылдакчыларын елүрерин организастан чорударынче ТРЭ-ниң ажыл-чоорудулгазын угландырын турганын үгтүп алган-дыр. Эрге болгаш кол хосталгалар дээш демиселчилерге хамаарыштыр АКШ-та ам-даа политиктиг гангстеризмиң ажылган, меге буруудадыышкын база шаажылаашкын кылырының практиказын үргүлчүлевишаан турар болгай. Оон-биле холбаштыр «Уилмингтонун чеди кижизин» судтан шииткелинин дугайын, политиктиг үзел-бодалы дээш петр поэтесса Ассата Шакурну чангыс кижи чыдар камерага кара-бажыыпаанының дугайын, меге буруудадыышкын-биле чогаалчы Делберт Тиббсти истеп-сүрүп турарының дугайын сагындырын кааргa-ла четчир.

АКШ-тың президентизиниң «кижиниң эргезиниң неделязын» эрттиреринин дугайын чарлааны билдингир болгай. Ол неделяны АКШ-та хамааты болгаш политиктиг хосталгаларны каржызы-биле үреп турарын чок кылырынга дээштин-биле ажыглаар боор дээрзинге ынанып ужурлуг деп, совет төлөлекчи медеглээн.

АКШ-тың төлөлекчизиниң чугаазын Белград шуулганының киржикчилериниң чангызы-даа деткиөөн. Европа чурттарының төлөлекчилери Европа диштиң амыдыралының кол айтырыгларын тургузуқчу ёзу-биле чугаалажып көөрүн үргүлчүлөөн.

КИЖИНИҢ ЭРГЕЛЕРИН СОЦИАЛИЗМ ХАНДЫРЫП ТУРАР

ГАВАНА. (СЭТА). Чүгле социализм хосталганы, деп эргени, ажылдаар, өөренир, кадыын камгалаар эргени болгаш кижиниң өске-даа эргелерин магадылап турар. Оларны хоойлуда быжыглаан, социалистиг күрүнелериниң хүн бүрү практиказында хандырып турар деп, кижиниң эргезиниң хүнүбиле холбаштыр Кубаның Компартиязының ТК-ның органы «Гранма» солун бижээн.

Оон-биле кады 1948 чылдың декабрь 10-да чарлап үндүрген кижиниң эргезиниң бүгү-ниити декларациязының үүлдерин империализмниң, колониализмниң болгаш неоколониализмниң дарлалының алаанда турар чурттарда, харын-даа ол эргелериниң эң-не быжыг камгалакчызы кылдыр бодун көргүзерин орадажып турар чуртта—Каттышкан Штаттарда каржызы-биле үреп турар. Кижиниң эргелерин камгалаары деп хоозун чылдагаан-биле буржуаз идеологтар социалистиг база хөгжүп орар чурттарының иштики херектеринге холгаарлап киржип турар.

Ол кампаниянын ёзулуг сорулгазы болза, АКШ-тың бужартай берген арнын чаап каастаары болур деп, солун демдеглээн. Ынчалза-даа америк боттуг амыдырал «эргелериниң ындыг камгалакчыларынга» удур болу берген. Капитализмнин эн-не сайзырангай чуртунда 7 миллион ажыл чок кижи бар. Чеди миллион ажыг от-бүлелер чурттаарынга таарышпас бажыңнарда чурттап турар. АКШ-тың 27 миллион хамаатылары ядарангай чоруктун деннелинден куду орулгалыг болган. Ак кештиг кижи-биле бир дөмей күш-ажылы дээш хой миллион негрлер, индейлер болгаш биче национал улустарның төлөлекчилери эвээш шалыны алыр. Хөрөөженнер эр кижилер-биле деп эргелиг эвес.

Бо бүгү чорук кул эдилелдиг тургузуудан капиталистиг тургузуутта чедир кижини кижиниң мөлчүүрүнге үнлезилеттинген кандыг-даа тургузуг ажылчы чоннарга эргежок чугула хосталгаларны берип шыдаазын көргүскен деп, түңнелинде «Гранма» бижээн. Бай-байлак, аргалар болгаш эргелер деп эвес хуваатынган ниитилелге кижиниң эргелериниң бүгү-ниити декларациязының үүлдери кажан-даа боттандыртынып шыдавас.

СААЗЫН КЫРЫНДА ХООЙЛУ

ВАШИНГТОН. (СЭТА). Чурттуң хой-ниитизинин саналоналын оожургадыр сорулга-биле Вашингтонда хире-хире болгаш хүлээп ап турар хоойлулар болгаш судтуң шиитпирлери турбуже, хөрөөженнерни болгаш национал биче улустарның төлөлекчилерин ылгай көөр чорук «амыдыралдың америк овур-хевириниң» чарылбас кезээ боон хевээр арткан. Чырыышкынның күрүне системазынга ылгай көөр чорукту хоруудаан беш чыл мурнунда АКШ-тың конгрезинин хүлээп алган хоойлузу саазын кырында хоойлу болуп арткан. Ол дугайын кадык камгалал, өөредилге болгаш социал хандырылга министерствозунун чурттуң дээди өөредилге черлеринде байдалдын дугайында парлап үндүрген илеткеди херечилеп турар.

АКШ-тың университеттерин болгаш колледжилерин хынап көргени оларның администрациязы 1972 чылда хүлээп алган хоойлуну хүлээп көрбейн, ылгай көөр чоруктун бижиттинмээн өске хоойлузун удуртулга болдуруп турарын көргүскен. Чижээ, негрлерниң чурттакчы чоннуң дөрттүң бир кезин болуп турар Алабама штатта университетте негрлер башкыларның чүгле үш хуузун ээлеп турар. Пенсильвания штатта Лихай университединде чүгле чангыс негр башкы бар, а харысалгалыг администрациятиг албан-дужаалда чаңгыс-даа хөрөөжен кижи болгаш кара кештиг американ чок.

Ылгай көөр чорук АКШ-тың өөредилге черлериниң бетин дээрге-ле үштүң ийи кезээнде тергиидеп турарын илеткел херечилээн.

Ажылга хүлээп алырының үезинде деп арганың принцивин хайгаарап көөрү-биле турган тускай администраторларның албан-дужаалын тургусканы ылгай көөр чорукту чок кылырынга дуза болбаан. Ол принципти каржызы-биле үреп турарын соксадырынга боттарының күш чогун билгеш, ол администраторларның хой кезин халажып үнерин дээре деп саналаан. Чижээлээрге, Миссури университединде ындыг албан дужаалдан халажы берген Д. Тейт оон халашканының кол чылдагааны болза университет эрге-чагыргазының расисчи болгаш ылгай көөр политиказынга кандыг-даа өскерлиишкинни чорудар арга чогу болган деп дорт медеглээн.

Чырыышкынның америк системазынга тургустуна берген ылгай көөрүнүң политиказы болза расазын болгаш эрхөрөөженин барымдаалап турар бүгү черлерде ылгай көөр чорук чүгле чамдыызы болур. Амгы үеде ажылга хүлээп алырда деп аргалыг болур чорукту хандырарының талазы-биле чазак комиссиязында 130 муң ажыг ам-даа кердүнмээн хомудалдар чыглы берген болгаш оларның саны соксаал чокка өзүп турар. Ол бүгү АКШ-тың хөрөөженнериниң болгаш национал биче улустарының хамааты эргелерин, хой миллион эр, хөрөөжен американнарның амыдырал деннелин болгаш чаагай чорууп тодаргайлап турар кижиниң ажыл-чорудулгазының эн-не чугула кезээнде каржызы-биле үрөөри уламчылап турарын чугаалап турар.

КОНФЕРЕНЦИЯГА УТКУШТУР

ВАРШАВА. (СЭТА). Польшаның коммунистери ПКАП-тың II бүгү-польша конференциязынга идейкейлии-биле белеткенип турар. Ол конференция келир чылдың январьда болур. Партия организациялары партияның VII съездизиниң соонда бүгү ажыл-чорудулганың түңнелдерин анализтеп көрген, организастыг болгаш политик-кижизидилге ажылдың деннелин үнелеп көрген, чаа сорулгаларны теленилээн.

Хой-ниитиниң ажылынга бүгү күштерин үндүрүп турар, чаа хевирлерни болгаш арганларны дидими-биле ажыглап турар хой аныяк коммунистер эге организацияларының удуртулгазынга кирген. Чижээлээрге, Краковтун воевода парторганизациязында партияның эге организацияларының секретарьларының дөрттүң бир кезин чаартынган.

Партия конференциязынга белеткел чуртта күш-ажылчы сорук кириишкинни болдурган. Варшаваның чиик автомобильдер заводунун коллективи партконференцияның ажыттынар хүнүнде келир чылын бо чылдыынга бодаарга 7 муң автомобильдерни хөйну бүдүрер арганы берип турар деннелге чедер болгаш артык кезектерни бүдүрерин үштүң бир кезиинге чедир улгаттырар.

«Вуек» шахтаның коллективи республиканың дагжыларынга эки үлегерни көргүскен. Хүнде 11 муң тонна хөмүрдашты казар планныг турган, ында ам 11800 тонна хөмүрдашты казып турар. Ол чүл дээрге, «Вуектин» шахтёрлары бо чылда улус ажыл-агыйының планын чүгле күүседир эвес, харын келир үеге багай эвес магадыладарын тургузарлар.

Югославия Социалистиг Федеративтиг Республика. Югослав бүдүрүлге черлериниң үндүрген эмнери болгаш парфюмерия ыылыглары хөй чуртта-да, оон иштинде Совет Эвилелинде улуг сураглыг болу берген. Бо чурукту Лесновец хоорайда парфюмерия фабриказынга тыртыргын.

(СЭТА-ның фотохрониказы).

БУРУУ ШАПКАН

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). КНО-нуң Кол Ассамблеязы ССРЭ-ниң, УССР-ниң, БССР-ниң, Иракның, Югославияның, демократтың Йеменниң болгаш өске-даа чурттарының доктаамал төлөө черлериниге удур сионисчи организацияларының база экстремисчи болүктериниң чоңгөлөөшкинин шыңгыызыйбиле буруу шапкан илеткелди үүлдүг деп көрген.

«Даштыкы төлөө черлериниң айыл чок чоруун үреп турар кандыг-даа хөделиишкиннерин чайладыры-биле» бүгү эргежок чугула хемчеглерни ап чорударын АКШ-тың эрге-чагырталарындан Кол Ассамблея негээн.

Илеткелди чугаалажып көрүп турда, КНО-нуң чанында Кипрниң доктаамал төлөөлекчизи З. Россидис Нью-Йоркта КНО-нуң чанында Югославияның доктаамал төлөө черин фашист үеелдиг кижилериниң боо-чепсек күжү-биле чоокта чаа эжелеп алганын, КНО-нуң чанында ССРЭ-ниң доктаамал төлөө черинин чөвүлекчизиниче дээрбечи халдаашкынны болгаш даштыкы миссияларга хамаарыштыр өске-даа чөөгөлөөлиг актыларны шиитпирлин-биле буруу шапкан.

Даштыкы төлөө черлериниге хамаарыштыр кем-буруулуг актылар АКШ-тың эрге-чагырталарының чүү-даа кылбаанының түңнелинде боон болур деп, КНО-нуң болүктериниде демдеглээн. Оон-биле холбаштыр КНО-да совет төлөөлекчи «даштыкы төлөө черлериниң болгаш оларның судтаарын ол база негээн.

ТӨРӨӨН ТЫВАВЫСТА

ЧОГААЛЧЫГА ТУРАСКААТКАН

Республиканың Алдан-Маадыр аттыг чурт-шинчилел музейинге сураглыг чогаалчы, ССРЭ-ниң болгаш Тыва АССР-ниң Күүрүне шаңналдарының лауреады Салчак Калбакхөрекович Токаның төрүттүнген хүнүнге тураскааткан кежээни эрттиргеи.

Чогаалчының амыдыралының, ажыл-чорудулгаазының дугайын көргүскен делгелгени музейниң залында кылган. С. К. Токаның шаңналдарын, чогаалдарын, эдилеп чораан дериг-херекселдерин оон көрүп болур.

Сураглыг чогаалчының допчу намдарын, чогаадакчы ажыл-чорудулгазының база «Араттың сөзү» деп тоожуның дугайын музейниң артем ажылдакчызы М. Б. Кевин-Лопсан чыылганнарга чугаалап берген.

Тываның дыл, литература болгаш төөгү эртемшинчилел институдунуң эртем ажылдакчызы, критик, филология эртемнериниң кандидады А. К. Калзан чогаалчының чогаалдарының ужур-дузазын, оларның шынчы, чечен бижиттингенин таныштырган.

С. К. Тока-биле кады канчаар ажылдап чораанының дугайын чогаалчы Л. Б. Чадамба чугаалаан.

Тыва АССР-ниң алдарлыг артизи С. Б. Баир «Араттың сөзү» деп тоожудан үзүндүнү чыылганнарга номчуп берген.

Р. ТОЛЗАТМАА.

● ● ●

СОРУЛГАЛАРНЫ ТОДАРАТКАН

Районуң культура албан черлериниң ажылдакчыларының елёду Кызыл-Мажалыкка эрткен. Аңаа клубтар, культура бажыңнары, библиотека, кино четкозиниң ажылдакчылары киришкен. Олар юбилейлиг чылдың эрткен айларында канчаар ажылдаанын түнеп, сорулгаларны тодараткашар.

СЭКП Барыын-Хемчик райкомунуң секретары О. Ч. Монгуш хуралга илеткел кылган. СЭКП ТК-ниң болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң «Көдээниң чурттакчы чонунуң культура хандырылгазын улам ыңай экижидер талазы-биле хемчеглер дугайында» доктаалынга хамаарыштыр чугааны аңаа кылган.

Слётка кодээ Советтериң даргалары, партия организацияларының секретарьлары база киришкен. Кызыл-Мажалыктың район Культура бажыңы тускай план өзугаар көргүзүү кежээни организастаан.

Районуң культура албан черлериниң мурнакчыларынга хүндүлел бижиктерни, өртектиг белектерни тывыскан.

Районуң культура ажылдакчыларының бөлүү Чадаанага барын, арга-дуржулга солушкан.

Х. МОНГУШ.

● ● ●

СОЛУН КЕЖЭЭ

Хайыракан суурда Культура бажыңынга композиторларга тураскааткан кежээ клуб чөвүлелиниң планын өзугаар эрткен.

Хайыракан сес чыл школазының ыры башкызы, бот-тываңгыр композитор Солаан Базыр-оол кежээге сос ап, чүве чугаалаан, бодунуң чогаадыкчы эрткен оруун, мурнунда салган сорулгаларын сонуургадып, сөөлгү чаа чогаатканы ырларын таныштырган.

Кежээниң ийиги кезээнде бот-тываңгыр уран түүл бөлүмүнүң киржикчилери композиторларның ырларын көрүкчүлерге бараалгатканнар.

Культура бажыңының уран түүл удуртукчузу Мерген-Херел Монгуш, башкы Мэйя Күзүүтет, ажылчыңнар Кок-оол Самбуу, Тамара Сотпаяк, Киров Шарап олар тыва композиторларның ырларын күүсеттишаан, ыр бүрүзүнүң идейлиг утказын, оон амыдырал-биле харылзаазының куштүүн көрүкчүлерниң сеткилинге дөштиг кылдыр тайылбырлап бергеннер.

К. ПАТПИЙ-ООЛ.
Улуг-Хем район.

ЧОНУНУҢ ЧАГЫЫ

Бүдүн өг-бүлези-биле

(Эгези №№ 156, 161, 171, 176, 284, 288, 291 «Шында»).

КАА-ХЕМ кожуунуң чонубиле ужуражыр дээш Шумов, совет элчин черниң ажылдакчызы база чурукчу Демин үжээлээ чиик машинаалыг Сарыг-Сепче хаптан. Шерлиг хоорайын эртип ора. Шумов Демиядан айтырган:

— Василий Фадеевич, дөө хадыңныг аргажыгаш канчаар барганыл? Күргаи эгелээни ол бе?

Хербис дааның бетинде хавак баарында шыргай аргажыгаштың мяжы шаарара бергеи болган. Ында ийи-чаңгыс селбегер хадыңнар, оон бетинде оргу шолдың мочак-мочак терезиннери ак хыраа-биле шутланын алган көстүп чыткан.

— Хоорай улузу бүдүү кезин одаи турары ол-дур. Одаар чүве чедиштестээн, кыжын бергези копчуг апаргаи. Хөмүр-даш соортүп турган шагдагы хөй аттарывыс кайда боор—фронтуже чорудупкаи.

Шумов аңаа дыка хомудаан. Бичизиинде хем белдиринге кээп турда, Кызылдың кедээ талазынга хадың, терек, тал үнгеи улуг арыг турган. Көк-Тей, Тонмас-Суг ынчаар хонгулаар аалдарның чылгызы, ишээ аңаа девээлээр чиндиңнээштиг черниң мяңгы ам тонаттынган. Ол хевээр кадын каар ирги бе? Чаа-дайын деп чүвениң уржуу ол-дур ийин.

САРЫГ-СЕП суурнуң клубунга чон сыңыштас чыылган, озалдан келген кижилер даштын эжик аксында, бөрттериниң халбаңнарын шошкайтыр көдүрүпкеи, кулак салып дыңнап турган. Шумовтуң чугаазы хөй эвес болган болза-даа, айтырыглар улашкаш чоруп каан. Кады ойнап өскеи өөрү «Сашалап», ону эки билбестери «Александр Терентьевичилеп», хоочун партизаннар болгаш кырганнар «Оглумайлап», ону-мону айтырган турул бергеннер. Чүү айтырбас дээр! Кижи билбес, дыннап көрбөзи түүлдерни айтыргылаар.

СОНУУРГААНЫ ол чүве боор, хапа дүүгаар кыстынып алгаш турган хереженнериң аразындан хоюг үн дыңналган:

— Эш Шумов, силерниң минномет дээр бооңар улуг чүве бе? Ланчыы ышкаш бөш эттинер бе?

Клубка орган улус чир-шөн дүшкеи. Тенээ кыдыындан сыстып чоруур аныяк оолдар «Фронтучунуң боозун чүге сонуургай бердиң», «Оон дугаарын база айтырын көрем» дигилеп, баары каткыже, алгырып-алгырып каттыржып турганнар.

«Болар хей хоолургап, кочулап орлар. Минометтуң бараанын көргеи эвестер. Дайзынны кыра шаап турар чепсээвистиң дугайын хереженчи чон безин сонуургап турар ышкажыл» кылдыр бодангылаап, Шумов ширяан үзе киргеи:

— Шеглеиер, ха-дуңма. Буруулуг болган-дыр мен—немеп эжелекчилерни соп турар боочепсээвис дугайын чугаалавааным. Бир миномёттуң расчёду беш дайынчы болур. Үш бут кырында чолдак упнуг бо боопу аксындан октаар, миналарның бирээзиниң деңзизи 20 кил чеде бээр. Ок орү үнгеш, дайзынның кырынга кээп дүжер. Болук чораан дайзынның он-чээрбизи бир минага кырлып болур. Танк, үгер-боо өртендир адар октары база бар—деп тайылбырлаан.

Саналдар эгелээн. Хоочун партизан Сырыгин бир дугаарында сөс алгаш, индирге үнүп келген. Кара хураган кежи бөргүн кезек уштай тудуп, чугаазын эгелээн:

— Эштер, тараачыннар, арат-тар. Копчуг өөрүп тур мен. Шумовтарның оглунуң биске чедип келгени дээш. Аас-кежиктиг амыдыралды боттарывыс холубус-биле чедип алдывыс. Большевиктер бисти баштап чорду. Ам германнар бисти кулданыр деп турар-дыр. Кайын кулдандырар бис.

Маадырлыг Кызыл Шериниске бүгү чүвени харам чокка бээр бис. Херек апарза бодум-даа фронтуже аттаныптар мен. Кадай-биле дем чугаалашкаш, арткан 190 якшавысты, бо хуралда чон көрүп турда, дузаламчы кылдыр бээр үн дыңналган:

— Эш Шумов, силериң минномет дээр бооңар улуг чүве бе? Ланчыы ышкаш бөш эттинер бе?

Клубка орган улус чир-шөн дүшкеи. Тенээ кыдыындан сыстып чоруур аныяк оолдар «Фронтучунуң боозун чүге сонуургай бердиң», «Оон дугаарын база айтырын көрем» дигилеп, баары каткыже, алгырып-алгырып каттыржып турганнар.

«Болар хей хоолургап, кочулап орлар. Минометтуң бараанын көргеи эвестер. Дайзынны кыра шаап турар чепсээвистиң дугайын хереженчи чон безин сонуургап турар ышкажыл» кылдыр бодангылаап, Шумов ширяан үзе киргеи:

— Шеглеиер, ха-дуңма. Буруулуг болган-дыр мен—немеп эжелекчилерни соп турар боочепсээвис дугайын чугаалавааным. Бир миномёттуң расчёду беш дайынчы болур. Үш бут кырында чолдак упнуг бо боопу аксындан октаар, миналарның бирээзиниң деңзизи 20 кил чеде бээр. Ок орү үнгеш, дайзынның кырынга кээп дүжер. Болук чораан дайзынның он-чээрбизи бир минага кырлып болур. Танк, үгер-боо өртендир адар октары база бар—деп тайылбырлаан.

Саналдар эгелээн. Хоочун партизан Сырыгин бир дугаарында сөс алгаш, индирге үнүп келген. Кара хураган кежи бөргүн кезек уштай тудуп, чугаазын эгелээн:

— Эштер, тараачыннар, арат-тар. Копчуг өөрүп тур мен. Шумовтарның оглунуң биске чедип келгени дээш. Аас-кежиктиг амыдыралды боттарывыс холубус-биле чедип алдывыс. Большевиктер бисти баштап чорду. Ам германнар бисти кулданыр деп турар-дыр. Кайын кулдандырар бис.

Маадырлыг Кызыл Шериниске бүгү чүвени харам чокка бээр бис. Херек апарза бодум-даа фронтуже аттаныптар мен. Кадай-биле дем чугаалашкаш, арткан 190 якшавысты, бо хуралда чон көрүп турда, дузаламчы кылдыр бээр деп сүмелештиивис. Даарта аскыр хаванывысты белек комиссиниге чедип аппарын бээр мен. Бо акшаны кымга хүлээдип бээр чүвел?—дээш, президиум столунче көргеи.

Хуралды башкарып орган кожжом секретары турып келгеш:

— Кожуунуң белек комиссиязының кежигүннери столун индир чанынче салып алгаш, чондан киргеи чүүлдерни дамылап эгелезин. Белек бергеи кижилерниң аттарын мяап-ла салдырын алыр херек. Ол даңзының бир хоолгазын эш Шумовка берип каар бис. Дедир чеде бергеш, дайылдажып турар эш-өөрүнге помчуп бээриннерни, Тываның орус, тыва чоп Кызыл Шериниге кайы хире дузалап турарын чугаалап бооринерни силерден диледивис, Александр Терентьевич —дээн.

«Охаай, ол-ла болгай», «хуралывыс-даа шыырак хурал боол-тур» дээн үннер клубка дыңналгылаан.

Хоочун партизан белек комиссиязының кежигүннериниң белегнеин алырын манавайн. Шумовка кылаштап чеде бергеи. Бөргүнүң иштинге демги акшазын суп каап, Шумовтуң холун тудуп:

— Аскы-дуңмаларынга, эш-өөрүңерге бистиң байырывысты дамчыт, оглум. Сээң адаеңнин эки танывыр мен, кудаларым болур улус чүве. Герман эжелекчилерни когун үзе баскаш келиңер. Ток дүжүп төрүттүнгеи, аржаан дег арыг суглуг, партизаннар чурту — Каа-Хемниң, Тываң адын сыкпа. Фронтуда аскы-дуңмаларыңарга база ынча деп дамчыт—дигилеп, орус өзу-биле үш удаа ошкаш, чагаан.

Фронтучуга чагыг-сөзүн бээр, фронтуга өргүүр-тудар чүвезин айтыр дээн күзелдиг орус, тыва чоп индирге солчуп-ла турган. Дузаламчы комиссиязының столунуң кырында хоочун партизанның салып каан бөргүн акша-мөңгүн дола бергеи көстүп чыткан.

Митинг дүн ортузу эрткенде доозулган. Каа-Хемниң кара-ногаан шивилер, сарыг дыттар хаажылаан эриин дүгаар шойлун баткан Сарыг-Сеп суурлуң чурттакчылары бөлүк-бөлүү-биле тарап чаптыр турган. Оларның чугаазы: Шумовтар, фронтуда тулчуушкуннар, качыгдалга таварышкан Ленинград дугайы. Соокка шыырныыкан суур ыттарының чаңгызының-даа аксы хак дивээн. Таакпы оттары ындамында кызаңнаар. Дериткен кижилерден бустаалган ак бүс ажыг кылбыштың мяңы-биле холужуп, агаарже көдүрүп турган.

АЛЕКСАНДР Шумовтуң өске суурларның чурттакчылары-биле ужуражыпкыны база-ла мындыг яңылыг эрткен. Хар улуг болганындан Таңды кожуунуң суурларын шанактыг эргээш бартан. Фронтуга балыглаткан улуг акызы Максим Бай-Хаак суур Совединиң күүскомун дарга-лай бергеи ооң сеткилин өөрткеп.

С. МААДЫ.

БАМ-БӨГҮН

БУРЯТ АССР. БАМ тудугжуларының Гоуджекит деп сууру Северобайкальск—Усть-Кут автоорунга Байкал туннелинин чөөн талакы асыындан ырак эвесте турар.

Ийи чыл бурунгаар-ла маңаа ийи муң хире чурттамчылар бар турган, амгы үеде ында чүгле школа назыны четпээннер безин ынча хире апарган.

ЧУРУКТАРДА: Гоуджекит суурда; Байкал туннелиниң тудугжуларының уруглары Слава Ростовский, Оксана Журба, Лиля Мухаметова олар.

В. МАТВИЕВСКИЙНИҢ фотозу. (СЭТА-ның фотохрониказы).

Аңчыларда

Кызыл районда «Тере-Хөл» совхозтуң аңчылары Сержи Кызыл-оол, Шыырап Серен олар бо күзүн Хаан-Тайгаларны эргий аңнап чораан, бо хүннерде олчалыг чаныр келгеннер. Ол ийи аңчы сельпонуң белеткел черинге каттышкаш 900 дивини, 13 кишти дужаагаи. Ынчангаш, инитизи-биле барык ийи муң дорт үүс ажыг рубльдиг өлүүн олар дужаганнар.

Совхозтуң бо мурнакчы аңчылары ам база аңнаашкынче аттаныпканнар. «Тере-Хөл» совхозта хереженчи аңчы Анна Шойдуп, пенсионер Кирилл Шоожун олар база үстүнде эптерден чыда калбайн турарлар.

А. ШАНЧИМИ.

Шефчилер

Улуг-Хем районда «Ак-Туруг суурда төрелдер комитеди . ук суурнуң ортумак школазынга одаар ыяшты элээн каш чыл дургузуында шеф-биле белеткеп келген.

Чоокта чаа, дыштаныр хүннерниң бирээзинде, аңаелерден болгаш школаның башкыларындан тургустунган 80 ажыг кижи киржикчилиг коллектив Ол-Арыг деп черге ыяш белеткээн. Бир демиг ажыдаан шефчилер чаңгыс хүн дургузунда 60 кубометр ыяшты белеткээн болгаш тайгадан суурже соортун чедиргеи.

Хой-ниитичи ол ажылга башкылар К. Кандан, А. Дембирель, ажылчыннар Д. Сагаан, Б. Түлүш болгаш өскелер-даа идепкейлиг киришкеннер.

К. КОМБУ.

телевидение

ДЕКАБРЬ 17-ДЕ

МОСКВАДАН

10.00—Медээлер.

МОСКВАДАН

10.10—Эртенги гимнастика.
10.30—**«Буратинонуң делгелгези».**
11.00—**«Аңа-иелер, силерге».**
11.30—**«Эртенги почта».** Музыкалыг программа.
12.00—**«Кокандага болган».** Хөй сериялыг уран-чечен телефильм. 3-кү серия.
13.05—**«Поэзия».** Р. Альберти. Төрүттүнгенден бээр 75 чылынга.
13.50—**Делегей конкурстарының лауреады Ф. Иковлев ойнаар** (домра).
14.20—**«Кадыкшылга».** Эртемнептередилгелиг программа. Эмчи Ю. В. Белянчикова дамчыдылганы чорудар.
15.05—**«Тоол аалдап келген». «Хар кадын».** Мультфильм.
16.35—**Совет ырының концерти.**
17.00—**«Дериг амытаннар орнында».** Дамчыдылганы Н. И. Дроздов чорудар.
18.00—**«Известия» солунунуң шаңналы дээш хоккейге делегей маргылдаазы.** Финляндияның болгаш Швециянын шиликдек командалары. В. И. Ленин аттыг Төп стадионунуң Спорт ордузундан дамчыдылга. Чапсарларда— «Спортлото» тиражы болгаш медээлер.
20.20—**И. Штраус. «Вальс».** Төп телевиденниң болгаш Бүгү-эвилел радиозунуң улуг симфония оркестри күүседир. Дирижёру—Эстон ССР-нин улустуң артизи Н. Ярви.
20.30—**«Совет Эвилели даштыкы аалчыларын көргеи-биле».**
20.50—**ССР Эвилелиниң М. Горький аттыг Москванын академиктиг уран чүүл театрынын фильм-шпизинин баштайгы көргүзүү. «Чеховтуң чогаалдарынган».**
23.00—**«Ye».** Информастыг программа.
23.30—**«Бистин адрезивис—Совет Эвилели».**
01.00—01.10—Медээлер.

„ИЙИ БОДУ ЭПТИГ БОЛЗА...“

Мораль темазынга

Ийи аныяк кижиниң аразынга ынакшыл чоорту төрүттүнгеи. Ол улам-на быжыглыг кел чыткан. Ажы-чаңын биличир, эп-пайыралдыы-даа ажок. Таптыг-ла ындыг «кайгамчык» ойде олар улустуң ырлажын турары ышкаш: «... ийи боду эптиг болза, иезин деп кадай канчаар» дээш өгбүле тудуп, кады чурттаарын шиитпирлээннер. Шынап-ла, «ийи боду эптиг болза...» дээш, ада-ие, дөргүл-төрел чүү боор, оларны деткип, өглеп, ажы-төлдүг, аас-кежиктиг чурттаарын күзеп йөрээн кааннар.

База бир аныяк өг-бүле немешкеи. Ол өөрүнчүт медээ суурга дыргын тарай бергеи. Откун Байыровна Сюрюн биле Кан-Демир Базырович Ензактың өг-бүле тутканының эгези шак ындыг байырлалдыг болган. Күзел-йөрээлде ышкаш, амыдырал шынап-ла аккан суг дег шаптык-моондак чок чоруп турган. Ол өг-бүле чоорту ажы-төлдүг болу бергеи: бир кыс, ийи ийис оол. Ындыг өөрүшкү кайда боор! Ылаңгыя не кижиге ол тергиин улуг өөрүшкү! Чүге дээргеи чаш уруг бир-ле дугаарында иезиниң аа сүдүн эп, оон чылыг, чымчак холунга кирер, оон ажаал-тежээлин көөр. Ынчангаш чаш уругнуң «ава!» дээн чымчак, чаагай сөзүн эне баштай не кижи дыңнаар. Сюрюн Откун үш чаштарының ол чылыг чымчак сөзүн дыңнаан-даа.

Ынчалза-даа, та канчап чүве, оон соонда ол аныяк өгбүлениң аккан суг дег амыдыралы «сыыган» эгелээн. Бот-боттары дугурушкаш, чоптүү-биле чарлын алыры хоойлу-дурум өзугаар ажырбас-ла харын. Ынчалза-даа чаш ажы-төлге ол канчап-даа таарышпас.

Оон соонда чүү болганыл? Ай Сюрюн Откунуңу не сеткилин, арын-нүүрүн чугаалаган. Бот-боттары дугурушкаш, чоптүү-биле чарлын алыры хоойлу-дурум өзугаар ажырбас-ла харын. Ынчалза-даа чаш ажы-төлге ол канчап-даа таарышпас.

Оон соонда чүү болганыл? Ай Сюрюн Откунуңу не сеткилин, арын-нүүрүн чугаалаган. Бот-боттары дугурушкаш, чоптүү-биле чарлын алыры хоойлу-дурум өзугаар ажырбас-ла харын. Ынчалза-даа чаш ажы-төлге ол канчап-даа таарышпас.

Ийистер чеди харлашкаш, белеткел класынга өөренип киргеннер. Школаның башкылар коллективи оларны база-ла буянныг чаагай сеткил-биле хүлээп алган. Ада-иезин чок боорга, интернатка чурттаар кылдыр күрүпениң долу хандырылгазынга киирип каан.

Самет биле Салаваттың школага, интернатка аажы-чаңы бир янзы болган: өөредилгези болгаш чуруму кошкак, кичээл шактары үзер, чиде халчы боор... Бо дээрге ада-иениң төлеп чок үлегериниң салдары. Эвес бе? Ада-ие дугайында айтырыг оларны куюмалдырып чоруурун ол эвес бе? Ава кайдал, ача кайдал? Олар дириг болгай. Ол ийистиң аажы-чаңында четпестерни эдер дээш башкылар күженнишкиннер ажылдап турар.

Кижилериниң бичиизинде көргеи болгаш билгеи чүүлдери угаан-медерелге тазмаланын артыш каар. Өг-бүлеге болган багай чүүлдер уруглар-ны эки салдар чедирбес. Өскеи тудум олар опу боттарының шаа-биле «хемчээп», сагыш саргыш, куюмналдыр бодап чоруур. А бо ийис оолдар —Самет биле Салават база ындыг төлеп чок чүүлдерге таварышкан: чүвени шору биліп кээрге-ле ада-иезин чок болган. Оларның ажаал-тежээлин четче көрбээннер. Белеткел класында ол бичин оолдар күрүпениң болгаш буянныг кижилериниң улуг ачы-дузазын аңдаа хандыр билбейн турары чөптүг боор. Ону олар чоорту черде биле бээр дээрзинте бүзүрээр бис. Ол харын школага кижиидилгеден кол хамааржыр апаар-дыр.

А аныяк ие Сюрюн Откун ам кайда тоган чоруурул? Бо айтырыг дүвүренчиг. Ынчалза-даа чер-черде көдээ Советтер болгаш милиция ажылдакчылары Откун ышкаш тоган чоруур ийи-чаңгыс кижилерни оваарымчалыг хайгаарап, олар-биле чугаалажып, чогуур хемчээп алыр болза, аңаа дүвүрээзин кайын турар.

«Ийи боду эптиг болза...» деп ыр Ензак Кан-Демир биле Сюрюн Откунга хей болганы ол ышкажыл.

К. БИЧИИ-УРУГ,
Нарын ортумак школазы
Эрзин район.

СПОРТ · СПОРТ

Чемпионнар илерээн

Шыдыраага бистиң республиканың команда болгаш хууда бирги чер дээш маргылдаазы Кызылга неделя ажыг үргүлчүлээш, декабрьнын 15-те доозулган. Болуп эрткен чемпионат моон мурнунда чылдарда эртип турган маргылдаалдарга бодааргa эң хөй киржикчилиг болган.

Ер улустуң чемпионадынга инитизи-биле 46 спортчу киришкеи. Оларның аразында бедик арга-дуржулгалыг-даа, улуг спортче баштайгы базымнарын кылып чоруур-даа шыдыраачылар хөй болган. Маргылдаага швейцар система-биле сес салыг ойнаан. Оон түннелинде 1977 чылда республика чемпионун илереттиннаан, команда дайы-биле бирги черни база тодараткан.

Маргылдаа төнчүзүнче чоокшулаан тудум, салыг санында шиликдектеркин саны кызырлып, демисел улам чидигленген. Чедиги салыг соонда шыдыраага ССРЭ-ниң спорт мастеринге кандидат турган, республиканың 13 дакпыр чемпиону чораан Николай Шишигин биле Кызылдың № 1 командазының кежигүнү Владимир Луканов олар 6,5-6,5 саннарлыг, а кызылчылар Петр Беркович, Чыртак-оол Оюн, эрткен чылгы республика чемпиону К. Ооржак, Чөөн-Хемчиктен келген Максим Монгуш, Ак-Довуракты төлээзи Мөңгүн-оол Тюлюш олар 5-5 саннарлыг өскелерни мурнап турганнар.

Сөөлгү — сески салыгда Н. Шишигин—Ч. Оюн, В. Луканов—П. Беркович оларның үжуражыышкыннары көрүкчүлерниң кичээнгейинин төвүне турган. Бо шыдыраачыларның өөнчүрының түннелинде 1977 чылдың республика чемпиону илереор турган. Ийи шак үргүлчүлээн спортчу демиселдиң түннелинде Владимир Луканов П. Берковичнин уткаш, турнир таблицазынга эң хөй санны алгаш, 1977 чылда Тыва АССР-ниң чемпиону болган. Николай Шишигин—ийиги, үшкүзүн—Чыртак-оол Оюн эң хөй болган.

Тыва АССР-ниң XIII спартакиадазының программазында кирип турар маргылдаага 16 шиликдек команда киришкеи. Үргүлчүлеп келген спортчу демиселдиң түннелинде Кызылдың № 1 командазының өөнакчылары Н. Шишигин, В. Луканов, А. Кольчиков, Л. Соколова составтыг шыдыраачылар эң хөй улуг санын алгаш, команда талазы-биле бирги черже үнген. Республика найысылалының № 3 командазы—үшкү, Чөөн-Хемчик районунуң спортчулары—ийиги черлерни алганнар.

Хереженчи шыдыраачылар аразынга болган маргылдаага Кызылдың № 1 командазының кежигүнү, 1976 чылда республика чемпиону Людмила Соколова бо удаада база чемпион адын бадыткаан. Ол чүгле Бай-Тайга райондан келген Александра Таргынга уттургаш, өске ойнакчыларны алуптузун тиилээш, эң хей улуг саннарын алган. Ийигизин Чөөн-Хемчиктин спортчузу Галина Ондар, үшкүзүн Александра Таргын эзлээннер.

Эр улустан бирдеи алдыгы, а хереженчи спортчулардан шаңналлыг черлерни алган шыдыраачылар бистин республиканың шиликдек командазының составынга кирген. Олар 1978 чылдың февральда болур зона спартакиадазынга Тыва АССР-ниң спортчу адын камгалаар эргени чаалап алганнар.

В. ЧАДАМБА.

ЧУРУКТАРДА: хереженчи шыдыраачылар аразынга республиканың ийи дакпыр чемпиону Л. Соколова (устунде); команда талазы-биле бирги черни алган команданың кежигүннери Н. Шишигин биле А. Кольчиков.

Редакторнуң оралакчызы К. К. САТ

КИНО

ДЕКАБРЬ 17-ДЕ

«ПАЙЫРАЛ»: «Балыглаптан куштар» 9.30, 11.20, 13.10, 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

«ПИОНЕР»: Кинолымнды 10.10, «Хамык ужур акызында» 11.35, 15.35, 17.15, «Амыдырал-ле путевка» 13.15, 18.55, 21.15 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Боттуң саналы» 15.00, 17.00, 19.00, 20.40 шактарда.

«ВОСТОК»: «Зита биле Гита» (2 сериялыг) 14.00, 16.50, 19.40 шактарда.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: индекс 667000

Кызыл, Щетинкин болгаш Кравченко кудумчузу, бажын № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторнуң 2-24-63, редакторнуң оралакчыларының 2-35-24, 2-31-75, пропаганда киллизиниң 2-31-75, харысалгалыг секретарының 2-23-35, секретарларының 2-23-35, партийжи амыдырал киллизиниң 2-37-13, культура киллизиниң 2-23-54, көдээ ажыл-агый киллизиниң 2-21-47, үлегүр киллизиниң 2-22-64, чаагай киллизиниң 2-41-27, информация база совет тургузуп киллистериниң 2-20-60, корректорларының 2-27-41, бухгал терииниң 2-12-45, солун келбейн барганда 2-32-75 телефонче болгаар.

Тираж 16332. Чагыт № 288.

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Ном үндүрер чер, полиграфиясадыының талазы-биле болгаш ном аргелелиниң типографиязы (Кызыл, Щетинкин болгаш Кравченко кудумчузу, бажын № 1). ТС—01638.